

**CENTAR
ZA MIROVNE
STUDIJE
25 GODINA**

**CENTRE
FOR PEACE
STUDIES
25 YEARS**

IZVJEŠĆE O PROCJENI POTREBA

**Centar za mirovne studije (Hrvatska):
Luka Kos i Antonija Potočki**

Listopad 2022

Funded by the European
Union's Asylum, Migration
and Integration Fund

GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF CROATIA
Office for Cooperation with NGOs

1. Zahvala

Zahvaljujemo svim sudionicama i sudionicima ovog istraživanja koji su bili spremni s nama otvoreno podijeliti svoja iskustva, ranjivosti, prijedloge i ideje.

Dragi ljudi, cijenimo vaše priče i vaš doprinos.

CENTAR
ZA MIROVNE
STUDIJE
25 GODINA

CENTRE
FOR PEACE
STUDIES
25 YEARS

2. Sažetak

Broj državljana trećih zemalja koji doseljavaju i borave na području Hrvatske i Europske unije (EU) u stalnom je porastu. Do početka listopada 2022. samo u Hrvatskoj bilo je 10.316 državljana trećih zemalja s odobrenim stalnim ili dugotrajnim boravkom i 96.526 državljana trećih zemalja s odobrenim privremenim boravkom. Usto, do kraja lipnja 2022. godine državljani trećih zemalja podnijeli su 2.955 zahtjeva za međunarodnu zaštitu, a do kraja srpnja 2022. 16.175 osoba dobilo je privremenu zaštitu u Hrvatskoj.

Ove brojke ukazuju na značajan porast imigracijskih tokova, zbog čega je evidentno da mjere integracije i kapacitet lokalnih pružatelja usluga i OCD-ova za pružanje i/ili omogućavanje pristupa osnovnim uslugama u Hrvatskoj moraju biti učinkoviti i odgovarati potrebama državljana trećih zemalja.

Projekt „Pristup uslugama, razmjena pristupa i praksi“ (*Accessing services, Sharing Approaches and Practices, ASAP*) usmjeren je na razumijevanje kapaciteta lokalnih pružatelja usluga i OCD-ova i istodobno nastojanje da se taj kapacitet poveća kroz uspostavljanje čvrste suradnje među njima, poboljšanje i dijeljenje znanja o potrebama migranata i informiranje svih dionika o ponovljivim i učinkovitim odgovorima na izazove s kojima se migranti susreću u pristupu osnovnim uslugama.

U sklopu ovog projekta provedena je procjena potreba na lokalnoj razini u Hrvatskoj kako bi se detaljno utvrdile glavne prepreke s kojima se državljani trećih zemalja suočavaju pri pristupu osnovnim uslugama te njihove specifične potrebe u sektorima zapošljavanja, stanovanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite s posebnim osvrtom na potrebe i izazove migrantica i ranjivih skupina izbjeglica/tražitelja azila.

Istraživanje za procjenu potreba sastojalo se od analize postojećih podataka te od 15 detaljnih intervjua i jedne fokusne grupe na temelju čega su prikupljeni podaci od 21 državljana trećih zemalja i šest predstavnika OCD-ova i javnih tijela.

Tijekom istraživanja za procjenu potreba uočeno je da su državljani trećih zemalja bili vrlo spremni sudjelovati u ovom istraživanju i izraziti svoje potrebe, frustracije, izazove i probleme koji ukazuju na to da je jedna od potencijalnih prepreka integraciji državljana trećih zemalja u Hrvatskoj i nedostatak prostora i foruma na kojima oni mogu slobodno i bez osude izraziti svoja razmišljanja i raspravljati o preprekama njihovoj integraciji. Također je zaključeno da je neophodno da država organizira i osmisli tečajeve hrvatskog jezika tako da se svakoj osobi koja na duže vrijeme boravi u Hrvatskoj omogući da nauči jezik do razine koja omogućuje uspješnu integraciju i pristup osnovnim uslugama u hrvatskom društvu.

3. Sadržaj

IZVJEŠĆE O PROCJENI POTREBA	1
1. Zahvala.....	2
2. Sažetak	3
3. Sadržaj	4
4. Uvod	5
4.1. Općenito	5
4.2. Uvod u projekt ASAP	6
4.3. Migracijski kontekst u Hrvatskoj.....	6
5. Metodologija	9
6. Rezultati i diskusija.....	10
6.1. Sudionici.....	10
6.2. Sektor zapošljavanja.....	11
6.2.1. Prepreke i rješenja.....	11
6.3. Sektor zdravstvene zaštite	16
6.3.1. Prepreke i rješenja.....	16
6.4. Sektor obrazovanja	18
6.4.1. Prepreke i rješenja.....	20
6.5. Sektor stanovanja.....	26
6.5.1. Prepreke i rješenja.....	26
7. Zaključak.....	29
8. Reference.....	30

Napomena

Ovo Izvješće o procjeni potreba, kao i povezano istraživanje, koje je dio projekta „Pristup uslugama, razmjena pristupa i praksi“ (*Accessing services, Sharing Approaches and Practices, ASAP*), financirao je Fond Europske unije za azil, migracije i integraciju.

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Sadržaj ovog Izvješća o procjeni potreba predstavlja stavove autora i njihova je isključiva odgovornost. Europska komisija ne prihvaća nikakvu odgovornost za korištenje informacija koje sadrži.

Stajališta izražena u ovom Izvješću o procjeni potreba isključiva su odgovornost Centra za mirovne studije i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

4. Uvod

4.1. Općenito

Unutar Europske unije državljani trećih zemalja su osobe koje potječu iz zemalja koje nisu članice EU-a, bez obzira na to je li riječ o ekonomskim migrantima, studentima, tražiteljima azila, članovima obitelji ili osobama iz druge kategorije. Ne uživaju istu slobodu kretanja kao građani EU-a, a njihov boravak uređen je međunarodnim pravom i sporazumima te nacionalnim zakonodavstvom specifičnim za svaku pojedinu zemlju. Iako različite integracijske politike spadaju u područje nacionalnog zakonodavstva, Europska unija ih nadzire, posebice kada je u pitanju borba protiv diskriminacije.

Trenutačno u Europskoj uniji živi više od 22 milijuna državljana trećih zemalja, odnosno više od 4 % stanovništva Europske unije, a približno polovica njih u nekoj državi EU-a živi dulje od 10 godina.

Oni sa srednjom ili visokom razinom obrazovanja imaju veću vjerojatnost da će pronaći posao i socijalno se integrirati, neovisno o zemlji podrijetla i zemlji u kojoj su se nastanili.

Više od šest milijuna državljana trećih zemalja živi u siromaštvu, a manje od 25 % njih su vlasnici nekretnina u kojima žive.

Među državljanima trećih zemalja posebnu kategoriju predstavljaju tražitelji azila i srodne skupine, odnosno izbjeglice i osobe koje uživaju privremenu zaštitu države EU-a.

Europska unija suočila se 2015. i 2016. s najvećim priljevom izbjeglica i imigranata nakon Drugog svjetskog rata. Više od 1,2 milijuna osoba zatražilo je zaštitu u državi EU-a 2015. odnosno 2016., od kojih je većina došla iz Sirije. Do sada se taj broj prepolovio te je 2021. zabilježeno 630.550 zahtjeva za azil diljem Europske unije. Većina tražitelja azila dolazi iz Sirije, Afganistana i Iraka, a zemlje koje primaju najviše zahtjeva su Njemačka, Francuska, Italija, Španjolska i Austrija.

U UNHCR-ovu Izvješću o globalnim kretanjima – prisilno raseljavanje u 2020. spominje se utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na tražitelje azila diljem svijeta, uključujući i Europsku uniju. Pandemija bolesti COVID-19 utjecala je na gotovo sve zemlje, poremetivši zdravstvene, političke i ekonomske sustave diljem svijeta. Prisilno raseljene osobe ili osobe bez državljanstva bile su među najugroženijim skupinama, pri čemu su se suočavale s rastućom ekonomskom nesigurnošću i nesigurnošću u pogledu opskrbe hranom, kao i s izazovima u pogledu pristupa uslugama zdravstvene skrbi i zaštite.

Europska unija državljanima trećih zemalja na raznim internetskim stranicama i drugdje stavlja na raspolaganje skup podataka vezanih uz pravo boravka, pravo na rad, javno zdravstvo, kulturu i ostale teme od interesa. U budućnosti je poželjno da pristup podacima koji su potrebni za uspješniju integraciju državljana trećih zemalja postane još lakši.

4.2. Uvod u projekt ASAP

Javne službe i organizacije civilnog društva (OCD-ovi) igraju ključnu ulogu u olakšavanju pristupa osnovnim uslugama za državljane trećih zemalja te na taj način pomažu jačanju integracijskih procesa. Pružatelji javnih usluga trebali bi pružati odgovarajuće, kulturno, jezično i rodno osviještene usluge i informacije, a OCD-ovi bi trebali biti u mogućnosti dobro komunicirati s migrantima i imati kapacitete za suradnju sa zajednicama migranata.

Stoga je njihova sposobnost da ispune svoje uloge važna da se integracija doista ukorijeni i razvije u svakom aspektu društva.

Projekt „Pristup uslugama, razmjena pristupa i praksi“ (*Accessing services, Sharing Approaches and Practices*, ASAP) usmjeren je na razumijevanje kapaciteta lokalnih pružatelja usluga i OCD-ova i istodobno nastojanje da se taj kapacitet poveća kroz uspostavljanje čvrste suradnje među njima, poboljšanje i dijeljenje znanja o potrebama migranata i informiranje svih dionika o ponovljivim i učinkovitim odgovorima na izazove s kojima se migranti susreću u pristupu osnovnim uslugama. Konkretno, cilj projekta ASAP je pružiti potporu lokalnim pružateljima usluga i organizacijama civilnoga društva u šest europskih zemalja (Austrija, Hrvatska, Grčka, Italija, Rumunjska i Španjolska) u provedbi učinkovitih i ponovljivih praksi kojima se odgovara na potrebe državljana trećih zemalja u sektorima zapošljavanja, stanovanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite.

Da bi se utvrdile aktivnosti i prakse kojima se učinkovito pridonosi uklanjanju ili smanjenju prepreka u procesu integracije migranata u društvo prvo je potrebno procijeniti trenutno stanje potreba migranata i izazova s kojima se suočavaju. Stoga je provedena procjena potreba na lokalnoj razini u svakoj zemlji, uključujući Hrvatsku koja je ovdje predstavljena, kako bi se detaljno utvrdile glavne prepreke s kojima se državljani trećih zemalja suočavaju pri pristupu osnovnim uslugama te njihove specifične potrebe u sektorima zapošljavanja, stanovanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite.

4.3. Migracijski kontekst u Hrvatskoj

Hrvatska je tradicionalno iseljenička zemlja¹, no prema podacima koje je prikupio Statistički ured Europske unije (EUROSTAT) broj državljana trećih zemalja koji doseljavaju i ostaju na teritoriju Republike Hrvatske kontinuirano raste. Štoviše, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova² na dan 4. listopada 2022. u Hrvatskoj je bilo **10.316 državljana trećih zemalja s odobrenim stalnim ili dugotrajnim boravkom** i **96.526 državljana trećih zemalja s odobrenim privremenim boravkom** (85.342 u svrhu rada i 9.504 u svrhu spajanja obitelji).

Migracije su u Hrvatskoj bile posebno aktualna tema u razdoblju od rujna 2015. do ožujka 2016. kada je 660.000 migranata i izbjeglica migriralo kroz Hrvatsku, te ponovno 2022. kada se naglo povećao broj osoba koje u Hrvatsku ulaze kao stranci pod privremenom zaštitom. Do kraja srpnja 2022. **privremenu zaštitu dobilo je 16.175 osoba**³, dok su u razdoblju od 2006. kada je pozitivno riješen prvi zahtjev za azil do kraja lipnja 2022.⁴ samo **1.034 osobe dobile međunarodnu zaštitu**, uključujući i azil i supsidijarnu zaštitu.

Također, važno je napomenuti da nisu sve osobe pod međunarodnom zaštitom odlučile nastaviti živjeti u Hrvatskoj.¹ S obzirom na navedene brojke i činjenicu da je **do kraja lipnja 2022. podneseno 2.955 zahtjeva za međunarodnu zaštitu**, što upućuje na znatan porast imigracijskih tokova, očito je da će mjere integracije i kapaciteti lokalnih pružatelja usluga i organizacija civilnoga društva za pružanje i/ili omogućavanje pristupa osnovnim uslugama u Hrvatskoj postati od presudne važnosti u bliskoj budućnosti i narednih godina.

U sektoru zapošljavanja novim Zakonom o strancima⁵ pojednostavljen je postupak dobivanja dozvola za rad i boravak što je dovelo do toga da je **2021. izdano 33.744 dozvola za rad i boravak a do kraja kolovoza 2022. njih 12.744.**⁶ Na dan 31. prosinca 2020. **na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje bilo je evidentirano ukupno 945 državljana trećih zemalja**, od kojih je 153 bilo pod međunarodnom zaštitom.⁷ Prema informacijama dobivenim od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na dan 21. srpnja 2021. godine, bilo je:

- 661 nezaposlenih osoba pod privremenom zaštitom;
- 539 osoba pod privremenom zaštitom koje su se zbog pronalaska zaposlenja odjavile iz sustava;
- 745 nezaposlenih osoba pod međunarodnom zaštitom; i
- 525 zaposlenih osoba pod međunarodnom zaštitom.

Usto, važno je napomenuti da se tražitelji azila ili tražitelji međunarodne zaštite ne mogu zaposliti u Hrvatskoj ako nije proteklo **devet (9) mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu** i to samo pod uvjetom da MUP nije donio odluku o takvom zahtjevu i da tražitelji azila nisu utjecali na razloge nedonošenja odluke.⁸

U sektoru stanovanja cijena najma stanova znatno je porasla posljednjih godina. U Zagrebu **mjesečna najamnina po četvornom metru u 2022. godini prosječno iznosi oko 10,74 eura**, dok **za manje stanove taj iznos doseže 17 eura**, što znači da se prosječna cijena najma stana u Zagrebu kreće od **450 do 650 eura mjesečno, dok stanovi čija je najamnina manja od 350 eura čine svega 10 posto ukupne ponude u glavnom gradu.**⁹

Tražitelji azila imaju pravo na smještaj u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite kojima upravlja MUP u Zagrebu i Kutini, no od listopada 2021. prihvatilište u Kutini, prvenstveno namijenjeno smještaju ranjivih skupina tražitelja međunarodne zaštite kojima su potrebna dodatna prihvatna i postupovna jamstva, nije u funkciji zbog renoviranja.¹⁰ Država je na zahtjev dužna osigurati smještaj korisnicima međunarodne zaštite u razdoblju od najviše dvije (2) godine od dana donošenja odluke o priznavanju međunarodne zaštite pod uvjetom da ti korisnici nemaju novčana sredstva ili imovinu kojima mogu osigurati uzdržavanje, no od korisnika se može zahtijevati da sudjeluju u naknadi mjesečne stanarine.¹¹ Smještaj se na početku osigurava u obliku kolektivnog smještaja u Prihvatilištu za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu (ili Kutini), a po pronalasku stambenih jedinica, u stambenim jedinicama u vlasništvu države ili trećih osoba u Zagrebu, Požegi, Sisku, Karlovcu ili drugom hrvatskom gradu u organizaciji Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje. I korisnici privremene zaštite koji nemaju vlastita financijska sredstva imaju pravo na smještaj u kolektivnom smještaju ili pojedinačnim stambenim jedinicama u vlasništvu trećih

ⁱⁱ Procjenjuje se da u Hrvatskoj ostaje živjeti između trećine i polovine osoba koje su dobile međunarodnu zaštitu.

osoba te se od njih može zahtijevati da sudjeluju u naknadi mjesečne stanarine pod istim uvjetima kao i korisnici međunarodne zaštite.¹²

U sektoru obrazovanja pravo i obveza pohađanja osnovnog obrazovanja zajamčeni su za svu djecu u dobi od 6 do 15 godina, dok se mogućnost pohađanja osnovnog obrazovanja za djecu stariju od 15 godina u pravilu ostvaruje u ustanovama za obrazovanje odraslih.¹³

Tražitelji azila mlađi od 18 godina imaju pravo na osnovno i srednje obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani, dok svaka osoba koja je pod međunarodnom ili privremenom zaštitom, mlađa od 18 godina i starija, ima pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani.¹⁴ Osobe pod međunarodnom zaštitom obvezne su pohađati tečaj hrvatskog jezika, povijesti i kulture koji organizira ministarstvo nadležno za obrazovanje, no 12. rujna 2022.

MUP je raskinuo međuresorski ugovor sa Ministarstvom znanosti i obrazovanja za financiranje navedenih tečajeva zbog neprimjerenog upravljanja organizacijom tečajeva pri čemu je to ministarstvo navodno kršilo načela dobrog financijskog upravljanja i pravila struke te se nije pridržavalo dogovorenih rokova. Hrvatska ne organizira tečajeve hrvatskog jezika za bilo koje druge odrasle strance.

U sektoru zdravstvene zaštite osobe pod međunarodnom ili privremenom zaštitom te stranci koji su članovi njihove obitelji mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu jednako kao i osiguranici obveznog zdravstvenog osiguranja¹⁵, ali se ne mogu prijaviti u Centralni zdravstveni informacijski sustav Republike Hrvatske (CEZIH) na isti način kao i osiguranici čime im se onemogućuje jedinstvena identifikacija unutar zdravstvenog informacijskog sustava. Tražitelji azila imaju pravo samo na hitnu medicinsku pomoć i prijeko potrebno liječenje bolesti i ozbiljnih mentalnih poremećaja¹⁶, dok stranci koji nemaju reguliran boravak u Hrvatskoj imaju pravo samo na hitnu medicinsku pomoć i prijeko potrebno liječenje od bolesti po posebnom postupku.¹⁷

Provedeno je nekoliko istraživanja o potrebama državljana trećih zemalja u Hrvatskoj od kojih su dva utvrđena kao najrelevantnija za razmatranje u svrhu izrade ovog izvješća o procjeni potreba. Na temelju podataka prikupljenih u razdoblju od rujna 2018. do travnja 2019. u izvješću **PANDPAS Social Survey Report**¹⁸ istaknuta su iskustva, zabrinutosti i potrebe izbjeglica, pri čemu se naglasak stavlja na zajednička iskustva integracije u šest gradova u pet europskih zemalja, uključujući Hrvatsku. Istraživanje „Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica”¹⁹ bilo je usmjereno na utvrđivanje stavova hrvatskih građana i njihove spremnosti na prihvata i integraciju osoba pod međunarodnom zaštitom te na prepoznavanje potreba jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te izazova s kojima se susreću u procesu integracije osoba pod međunarodnom zaštitom.

Sva navedena istraživanja pomogla su u usmjeravanju ovog istraživanja za procjenu potreba, čiji se rezultati nalaze u nastavku.

5. Metodologija

Za prikupljanje podataka u svrhe ovog izvješća o procjeni potreba korišteni su intervjui i fokusne grupe, a također je bila provedena i analiza postojećih podataka. Riječ je o kvalitativnim alatima koji su vjerodostojni jer sudionicima daju prostora da objasne svoj život u Hrvatskoj iz vlastite perspektive, na temelju vlastitih misli, osjećaja i iskustava. Bilo nam je jako važno osigurati sudionicima siguran, anonim i otvoren prostor u kojem mogu izraziti sve što ih muči i što im stvara poteškoće u životu.

Istraživački postupak proveli su svi projektni partneri u pet zemalja sudionica, koristeći zajedničke predloške (prilagođene lokalnom kontekstu), prema standardiziranom skupu smjernica za intervjue i fokusne grupe. Nacrt istraživanja obuhvaćao je dvije razine analize: razinu državljana trećih zemalja i razinu dionika. Istraživanje je uključivalo ukupno 27 sudionika. Sudionici su odabrani prema kriteriju različitih nacionalnosti, dobi i pravnih statusa, pri čemu su članovi određene skupine (državljeni trećih zemalja i dionici) kontaktirani putem osobnih kontakata, društvenih mreža, službene e-pošte itd. Prikupljanje podataka trajalo je tri mjeseca, od srpnja 2022. do rujna 2022.

U svrhe ovog istraživanja proveli smo:

- 9 detaljnih intervjua s državljanima trećih zemalja te 6 s osobljem OCD-ova i javnih tijela; i
- 1 fokusnu grupu s 12 državljana trećih zemalja.

Intervjui i fokusne grupe vođeni su uživo, preko zooma ili u pisanom obliku.

U intervjuima i fokusnoj grupi sudionici su aktivno sudjelovali bez ograničenja, te su bili spremni otvoreno podijeliti svoja iskustva. Međutim, tijela javne vlasti nisu bila toliko otvorena za dublju raspravu i nisu pružila toliko odaziv. Većina njih davala je vrlo općenite odgovore ili ih uopće nije davala.

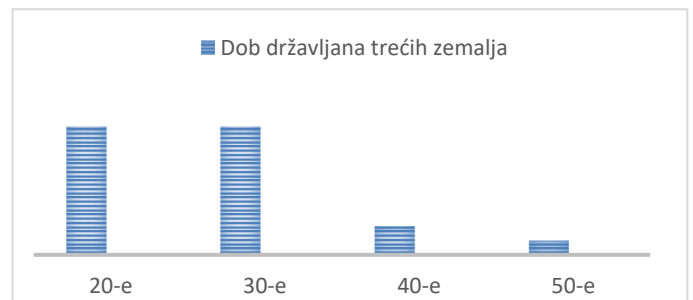
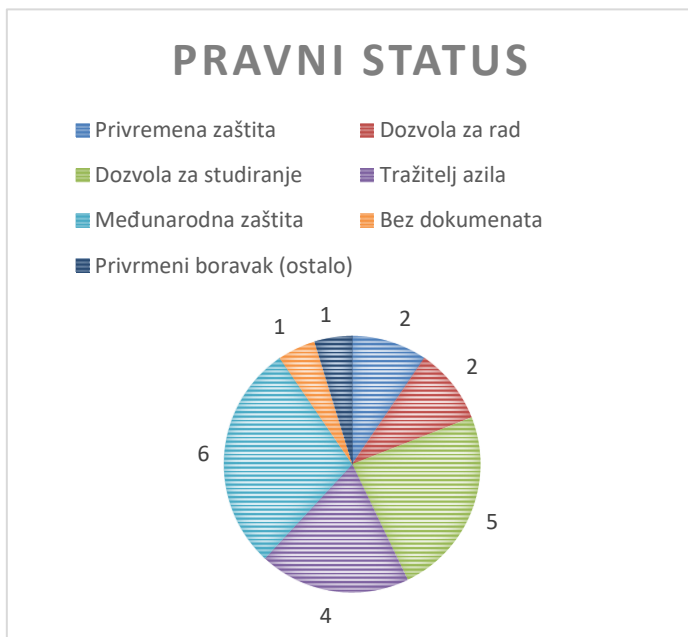
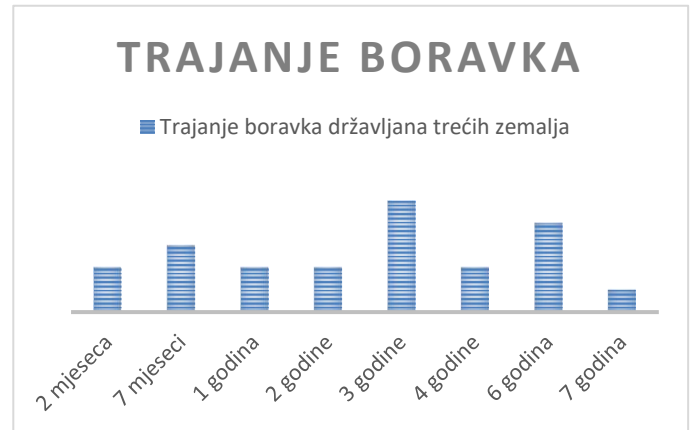
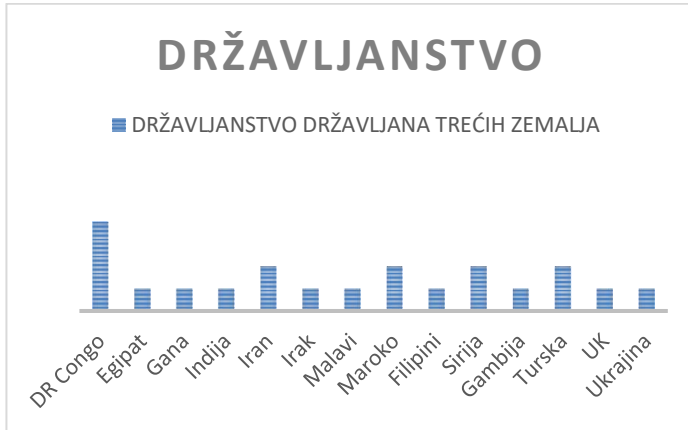
Izravni intervjui i fokusna grupa vođena uživo snimali su se uz dopuštenje sudionika (državljana trećih zemalja, OCD-ova i tijela javne vlasti) za kasniju transkripciju, prijevod i analizu. Na isti su način obrađeni i pisani intervjui. Također, sudionici koji su bili treći državljani zamoljeni su da potpišu dodatne dokumente u skladu s GDPR-om.

S obzirom na to da su sudionici istraživanja osobe različitih statusa, bilo je iznimno zahtjevno utvrditi koje su to konkretne prepreke na koje nailaze jer gotovo svi problemi proizlaze iz statusa koji osoba uživa.

6. Rezultati i diskusija

6.1. Sudionici

Procjena potreba provedena je s državljanima trećih zemalja različitih nacionalnosti, pravnih statusa, dobnih skupina i trajanja boravka u Hrvatskoj.

Uz navedeno, procjena potreba uključivala je i:

- jednog predstavnika OCD-a koja pruža izravnu humanitarnu pomoć i radi na području integracije tražitelja azila i osoba pod međunarodnom ili privremenom zaštitom;
- pet predstavnika sljedećih javnih tijela:
 - Agencije za znanost i visoko obrazovanje,
 - Ministarstva znanosti i obrazovanja:
 - Sektora za razvoj visokog obrazovanja - Uprave za visoko obrazovanje; te
 - Službe za srednjoškolski sustav odgoja i obrazovanja i obrazovanje odraslih;
 - Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje,
 - Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

6.2. Sektor zapošljavanja

6.2.1. Prepreke i rješenja

U sektoru zapošljavanja državljani trećih zemalja naveli su sljedeće prepreke u pristupu uslugama:

1. HRVATSKI JEZIK

- Nedostaje državna potpora za učenje hrvatskog jezika ili u slučajevima kada su jezični tečajevi organizirani državljani trećih zemalja nisu u mogućnosti pohađati ih zbog radnog vremena.

Osobe pod međunarodnom zaštitom

„Mislim da je jezik prva stvar koja nam treba, naravno naše vještine su bitne, ali kada ne znamo kako komunicirati onda počinju problemi.“

„Radim u jednoj IT firmi i tamo razgovaramo na engleskom, ali neki od kolega su Hrvati pa na nekim lokalnim sastancima koriste taj jezik. Moj nadređeni zna da slabo govorim hrvatski. Na engleskom mogu razumjeti možda 60-70 % ali bojim se da mi neke stvari promaknu.“

„Kad radim nemam vremena učiti hrvatski. Ako nemam diploma iz hrvatski jezik ili ako ne mogu govoriti hrvatski, ne mogu naći lak posao.“

Tražitelji azila:

„Radim do 4 ili 5 sati, od jutra do večeri. OK, želim naučiti hrvatski, stvarno, ali kako mogu ići u školu u šest sati navečer? OK, reci mi jednu školu koja počinje navečer od šest do osam sati navečer?“

Kao rješenje državljani trećih zemalja predložili su da država organizira besplatne tečajeve hrvatskog jezika (vidi više u poglavlju „Sektor obrazovanja“).

2. HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

- Hrvatski zavod za zapošljavanje ne pruža relevantne informacije o zapošljavanju i radnom pravu te pravima zaposlenika.

Osobe pod međunarodnom zaštitom

„Centar za zapošljavanje nije dobro radio u ovom procesu. Pa sam istraživao sam.“

„Kada smo se prijavili bili smo nezaposleni i odradili su s nama intervju o vještinama. : Rekli su nam da će nam javiti ako nađu nešto za nas. Ali nitko nas nije zvao niti kontaktirao.“

„Predstavnica HZZ-a trebala mi je dati barem neke preporuke, i trebala je znati da s nama postupa kao Antonia koja je sve objasnila svima, svaki put kada je osobi potrebna ta pomoć. A ne kao 'OK, OK, vi ste povezani... Možda jer oni nisu informirani ili im nije objašnjeno što da rade. Možda ne znaju. Došli smo do zaključka da možda ne znaju.“

„Da, bio sam tamo na nastavi i prijavio sam se da tražim posao. Svaki mjesec sam im slao da sam, kao, još uvijek bez posla. I da, svaki mjesec sam ponovno slao isti e-mail dok nisam našao ovaj posao, onda sam im poslao da sam našao posao i oni su odgovorili u redu, ne morate, ne morate nam pisati nikada dok radite, ...,“

Tražitelji azila

„... automatski nakon devet mjeseci, ako niste dobili negativnu odluku od vlade, možete dobiti radnu dozvolu i OIB i broj osiguranja. Ali oni vam daju samo papir i na papiru imate svako pravo, ali oni vam ne pomažu naći posao i ne daju smjernice. Na primjer, daju mi radnu dozvolu bez ikakvih informacija o Zakonu o radu i pravima u Hrvatskoj. Ne znam kakva su pravila, koliko sati moram raditi, koja je minimalna plaća, koliko mjeseci moram raditi, ništa.“

3. MOGUĆNOSTI ZA RAD

- Za strance bez hrvatskog državljanstva nema mogućnosti za rad u medicinskom sektoru i javnom sektoru.

Neki od državljanina trećih zemalja koji su sudjelovali u istraživanju studenti su medicine ili su kvalificirani za rad u području medicine. Izrazili su veliku zabrinutost i nezadovoljstvo zakonom koji im ne dozvoljava rad u struci te sugerirali da bi trebalo više raditi na zagovaranju na tom području. Svi su izrazili potrebu da im se dozvoli rad u javnim bolnicama i ustanovama kao strancima bez obzira na njihovo državljanstvo.

- Za državljane trećih zemalja na tržištu rada dostupni su samo slabo plaćeni poslovi. Plaće se obično kreću od minimalne, koja iznosi 465 eura, do 730 eura. Istu prepreku utvrdila je i organizacija civilnog društva navodeći da su zbog neznanja ili nedovoljnog poznavanja hrvatskog jezika, koje je posljedica nedostatka dobro organiziranih državnih tečajeva, osobe koje su kvalificirane za obavljanje bolje plaćenih poslova, nažalost, prisiljene raditi poslove za koje kvalifikacije nisu potrebne te su sukladno tome slabije plaćene.

„Osobe koje su u Hrvatskoj dobile međunarodnu zaštitu ili su tražitelji azila, nažalost, uglavnom rade na slabije plaćenim poslovima. To su, na primjer, poslovi u ugostiteljstvu (pomoćni kuhar ili konobar), poslovi čišćenja, poslovi u skladištu. Dakle, fizički poslovi. Razlog tome je nepoznavanje hrvatskog jezika ili nedovoljno poznavanje jezika i nemogućnost dokazivanja kvalifikacija. Ti poslovi ne pružaju ekonomsku neovisnost, pogotovo ako se radi o ljudima koji su ovdje sa svojim obiteljima. U takvoj situaciji, obično samo jedan član obitelji radi i uglavnom su to muškarci, a taj novac jednostavno nije dovoljan za održavanje cijele obitelji.“

4. PRIZNAVANJE DIPLOME

- Državljanima trećih zemalja bez dokumenta koji dokazuje njihove kvalifikacije često se vode u evidenciji nezaposlenih kao nekvalificirani bez obzira na obrazovnu ili stručnu spremu koju su stekli u zemlji podrijetla – zbog čega im se nude samo slabo plaćeni poslovi.
- Tijekom intervjua i fokusne grupe državljani trećih zemalja izrazili su svoje nezadovoljstvo nedostatkom jasnih informacija od javnih tijela o procesu priznavanja kvalifikacija.
- Državljanima trećih zemalja složili su se da zbog nedostatka jasnih informacija ne razumiju što je taj proces i zašto je toliko važno ući u postupak.

„Imam puno različitih diploma, budući da imam doktorat iz filologije, ali prvo to trebam srediti; pa ovu diplomu, ovu svjedodžbu, ovo sve, treba priznati. Postupak priznavanja je malo drugačiji. Zato ne mogu početi raditi kako bih htio, tj. raditi kao nastavnik, kao profesor u nekoj ustanovi, kao mentor i tako dalje – moram čekati.“

OCD je uočio da postoji ogroman prostor za edukaciju i osnaživanje žena te omogućavanje ženama da steknu svoje prve kvalifikacije.

5. 9 MJESECI ZABRANE MOGUĆNOSTI ZAPOŠLJAVANJA TRAŽITELJIMA AZILA (Vidjeti poglavlje Migracijski kontekst u Hrvatskoj)

6. NEDOSTATAK PODRŠKE U PRONALASKU ZAPOSLENJA

- Ne postoji učinkovita državno organizirana podrška za državljane trećih zemalja u pronalaženju zaposlenja.
- Tijekom istraživanja državljani trećih zemalja predložili su rješenje u obliku internetske stranice ili aplikacije na kojima se objašnjavaju i mogu istražiti mogućnosti i prilike na engleskom jeziku. Takva bi stranica trebala sadržavati jasne i jednostavne informacije, a hrvatski građani bili bi pozvani da je uređuju i pomognu pri ukazivanju na ono što stranci možda ne znaju o tržištu rada, prilikama, uvjetima i slično.
- Državljanima trećih zemalja koji su tražitelji azila ili su pod međunarodnom zaštitom sugerirali su da je potrebno organizirati edukaciju za tražitelje azila i osobe pod međunarodnom zaštitom o radnom pravu i pravima.

Vrsta podrške koju pruža jedna od organizacija civilnog društva u sektoru zapošljavanja uključuje:

- program podrške za osobe koji su izgubile posao. Program je nastao 2020. tijekom pandemije uzrokovane bolešću COVID-19, kada je puno osoba pod međunarodnom zaštitom izgubilo posao. Nisu mogli platiti stanarinu ili nisu imali financijskih sredstava da uzdržavaju svoje obitelji. Od tada ova nevladina organizacija ima program podrške u sklopu kojeg osobe mogu dobiti iznos od jedne stanarine ili novca za hranu ako nemaju sredstava da si to priušte;
- tim volontera koji pružaju informacije o radnom pravu i radničkim pravima;
- pomoć pri pisanju životopisa i traženju posla;
- kontaktiranje poslodavaca i njihovo povezivanje s osobama koje traže posao;
- prevoditelje volontere;
- praćenje uvjeta rada i komunikacija s poslodavcima;
- besplatne tečajeve jezika;
- pratnju na razgovorima za posao i u institucijama.

7. Organizacija civilnog društva također je utvrdila dodatne prepreke u području zapošljavanja koje otežavaju integraciju:

- nedovoljna podrška zavoda za zapošljavanje;

„Moje osobno mišljenje je da praksa HZZ-a nije dobra. Ne samo vezano uz skupinu ljudi o kojoj govorimo, nego općenito za sve osobe koje su tamo prijavljene, dakle i hrvatske državljane i druge osobe. Mislim da HZZ ne traži aktivno posao za ljude, već im samo s vremena na vrijeme ponudi neka radna mjesta koja su često predaleko. Govorimo o ljudima koji uglavnom nemaju nikakvo prijevozno sredstvo i koriste se isključivo javnim prijevozom ili su jako, jako slabo plaćeni.“

- preopterećenost OCD-ova;

„Unutar sektora civilnog društva postoje inicijative za podršku osobama pod međunarodnom zaštitom u pronalasku zaposlenja.

No, rekao bih da zbog preopterećenosti organizacija svim problemima koji se javljaju tijekom integracije ta podrška nije sustavna jer ovisi o kapacitetima organizacije. Većinu vremena organizacije nemaju dovoljno kapaciteta za kvalitetan program posredovanja pri pronalasku poslova.“

- jezična barijera između organizacija, institucija i migranata;
- nedovoljno službenih i volonterskih prevoditelja;
- tražitelji azila i osobe pod međunarodnom zaštitom ne poznaju koncept životopisa;

„Također, mislim da je dodatni izazov sam koncept životopisa s kojim možda nisu upoznate sve osobe kojima smo tražili posao, pa je nekima potrebno objasniti što točno ide u životopis i zašto je važan, te shvatiti koje su njihove kompetencije, pogotovo ako govorimo o tzv. „soft vještinama“ ili nekim drugim vještinama koje se ne odnose na njihovo zanimanje i područje rada, ponekad je izazov otkriti ih.“

- demotivacija volontera;

„Naš program je bio volonterski, pa je još jedan izazov bila slaba motivacija volontera, koja je proizašla iz činjenice da je u Hrvatskoj teško nekome naći posao, pogotovo ako se radi o teško zapošljivim skupinama, npr. osobama koje ne govore jezik ili nemaju neke kvalifikacije, izuzetno teško. Dakle, zbog određenog stupnja uspješnosti, recimo, manjeg nego kod ostalih volonterskih aktivnosti koje provodimo, često dolazi do demotivacije volontera jer ne vide konkretan pomak u onome što rade. Ponekad pošalju 40, 50 upita poslodavcima i nitko im ne odgovori.“

6.3. Sektor zdravstvene zaštite

6.3.1. Prepreke i rješenja

U sektoru zdravstvene zaštite državljani trećih zemalja naveli su sljedeće prepreke u pristupu uslugama:

1. JEZIČNA BARIJERA

- Svi državljani trećih zemalja naveli su jezik kao prepreku u pristupu medicinskim uslugama kao što su upis kod liječnika opće prakse, poteškoće tijekom liječničkih pregleda, razumijevanje njihovih prava i opća komunikacija.
- Nedostaje prevoditeljska podrška prilikom posjeta liječniku ili tijekom specijalističkih pregleda u bolnici.

2. NEDOSTATAK INFORMACIJA O PRAVIMA

- Državljanima trećih zemalja predložili su uspostavu sustava u kojem mogu dobiti više praktičnih informacija od OCD-ova i državnih tijela.

3. POTEŠKOĆE U OSTVARIVANJU PRAVA NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU

I državljani trećih zemalja i organizacije civilnog društva naveli su iste poteškoće u pristupu zdravstvenim uslugama:

- neposjedovanje matičnog broja osiguranika (osobe pod međunarodnom zaštitom);
- nemogućnost posjedovanja zdravstvene iskaznice (osobe pod međunarodnom zaštitom);

Predstavnik OCD-a rekao je sljedeće:

„Kad se osobe pod međunarodnom zaštitom zaposle, dobivaju matični broj osiguranika i zdravstvenu iskaznicu. Ali ne zato što su pod međunarodnom zaštitom, nego zato što su zaposleni. Međutim, čim ostanu bez posla, ne mogu ostvarivati ista prava kao nezaposlene osobe koje su hrvatski državljani, već ponovno završavaju u ovom sustavu. Kada nisu zaposleni, kada nemaju zdravstveno osiguranje, iako imaju pravo na zdravstvenu zaštitu, ne mogu ugovoriti dopunsko osiguranje.“

- nemogućnost izdavanja elektroničkog recepta ili uputnice tražitelju azila;
- dugo čekanje na termin za specijalističke preglede;

Prijedlozi predstavnika OCD-a:

“Cijeli problem mogao bi se vrlo jednostavno riješiti, i to tako da ti ljudi jednostavno dobiju zdravstvene iskaznice. Time bi se većina tih problema riješila, osim prevođenja, ali bi se doista riješio niz birokratskih problema koji proizlaze iz zakonodavstva. Što se tiče prevođenja, trebao bi postojati nekakav sustav financiranja prevoditelja i ti bi prevoditelji trebali biti plaćeni ili iz državnog ili gradskog proračuna i trebali bi biti vezani za ustanovu za koju prevode, a ne za neku organizaciju.“

4. DUGO ČEKANJE NA TERMIN PREGLEDA KOD SPECIJALISTA

- Predstavnik OCD-a izrazio je nezadovoljstvo time što nema sredstava za pokrivanje troškova specijalističkih pregleda za tražitelje azila.

5. SKUPO DOPUNSKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

6. MEDICINSKI SUSTAV NIJE PRIPREMLJEN ZA RAD S DRŽAVLJANIMA TREĆIH ZEMALJA

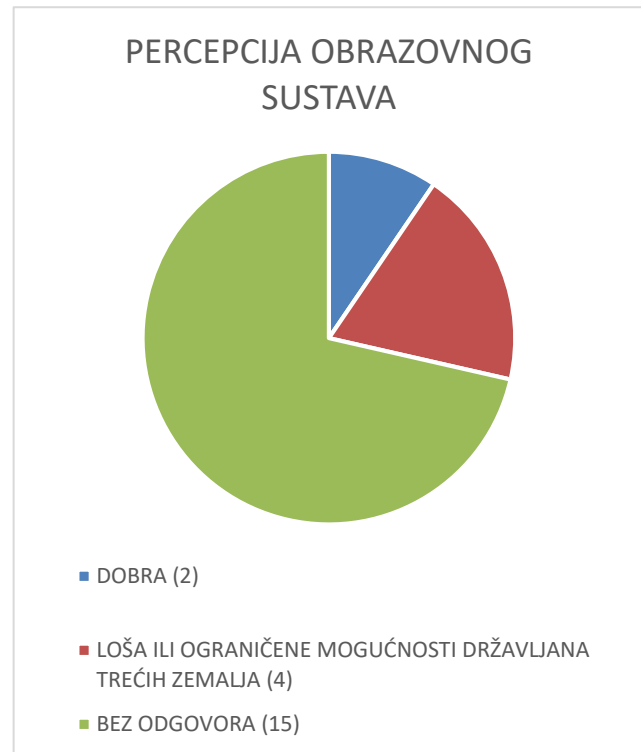
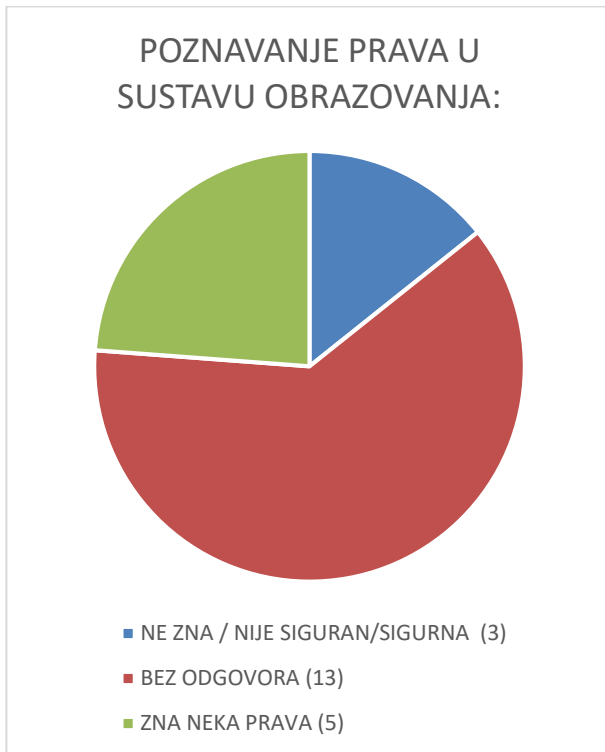
I državljani trećih zemalja i organizacije civilnog društva ustanovili su sljedeće:

- Državljanima trećih zemalja predložili su da se više financijskih sredstava uloži u medicinsko osoblje i medicinske ustanove kako bi liječnici i medicinske sestre imali više vremena.
- Državljanima trećih zemalja izrazili su potrebu da budu tretirani jednako bez obzira na nacionalnost.
- Informacije o pravima državljanima trećih zemalja u zdravstvenom sustavu moraju biti transparentnije kako bi liječnici i medicinsko osoblje bili informirani i mogli upisivati ljude.
- Liječnici i medicinsko osoblje nisu educirani o pravima osoba pod međunarodnom zaštitom.
- Liječnici imaju puno administrativnog posla s osobama pod međunarodnom zaštitom jer sve račune za preglede, povijest bolesti i ostalu dokumentaciju moraju slati Ministarstvu zdravstva koje im onda treba nadoknaditi troškove. U većini slučajeva Ministarstvo zdravstva ne nadoknađuje troškove.

Ministarstvo zdravstva nije odgovorilo na molbu za razgovor o problematici zdravstvenog sektora u pogledu državljanima trećih zemalja.

6.4. Sektor obrazovanja

U svakom intervjuu i u fokusnoj grupi hrvatski jezik spominje se u kontekstu prepreke u pristupu osnovnim uslugama.

Dok su 3 državljana/državljanke trećih zemalja izjavile da obrazovnom sustavu mogu pristupiti na isti način kao i hrvatski državljani, 4 državljana/državljanke trećih zemalja nisu se složile s tim navodeći da ne mogu pristupiti sustavu na isti način zbog:

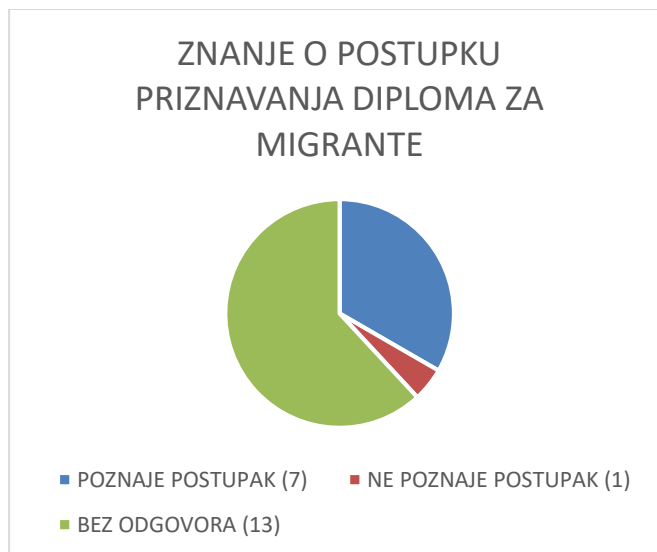
- Sveučilišta ne shvaćaju da stranci pod međunarodnom zaštitom trebaju uživati prava u skladu s posebnim propisom kojim im se jamče ista prava kao i hrvatskim državljanima (isto navodi i intervjuirani predstavnik OCD-a).
- Osobe s dozvolom za studiranje mogu pristupiti obrazovnom sustavu (u određenim područjima) ali o vlastitim troškovima koji su znatno veći od troškova ostalih građana).
- Osobe koje nemaju reguliran boravak ne mogu pristupiti formalnim obrazovnim programima što znači da se dijete ne može upisati u vrtić, a odrasla osoba ni u jedan od obrazovnih programa koje ustanove nude.

- Pristup obrazovnom sustavu nije jednak zbog jezične barijere i svih učinaka koje ona ima na upis u bilo koji obrazovni program.

Državljeni trećih zemalja predložili su da javna tijela, kao i svi drugi pružatelji usluga, poboljšaju dostupnost osnovnih informacija o prvim koracima u Hrvatskoj te o pravima i postupcima u sektoru zapošljavanja, zdravstva i obrazovanja. Takve informacije trebale bi biti barem na engleskom jeziku, ali i na drugim jezicima u skladu s migracijskim kontekstom u Hrvatskoj.

- Određeno strukovno osposobljavanje (npr. za fizioterapeuta) strancima nije dostupno.
- Pristup obrazovanju uvjetovan je postojanjem odnosno priznavanjem prethodnog obrazovanja.

Državljeni trećih zemalja predložili su da za osobe koje dolaze u Hrvatsku i izraze namjeru za radom, a posebno za osobe pod međunarodnom ili privremenom zaštitom, država organizira strukovno osposobljavanje koje bi im omogućilo zapošljavanje i pristup bolje plaćenim poslovima.

Od sedam osoba koje su upoznate s postupkom priznavanja diploma, njih četiri se požalilo da postupak općenito predugo traje, što je dodatno potvrdila i organizacija civilnog društva. Državljeni trećih zemalja predložili su da se u postupku priznavanja diploma predvidi aktivnija uloga nadležnih tijela (npr. kontaktiranje nadležnih tijela zemlje podrijetla umjesto da se od državljana trećih zemalja zahtijeva da pribave takvu dokumentaciju), da informacije o postupku priznavanja budu jasnije i da nema posebnih zahtjeva za priznavanje kvalifikacija u svrhu pristupa određenom sektoru rada.

Iz Agencije za znanost i visoko obrazovanje pojašnjavaju da je trajanje postupka radi pristupanja tržištu rada prema zakonu prije bilo 60 dana, a od 25. lipnja 2022. je 45 dana. Trošak postupka iznosi 400 kuna, no osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom oslobođene su obveze plaćanja tog troška. Što se tiče prijevoda dokumentacije, Ministarstvo obrazovanja je nadležno za organiziranje prijevoda dokumentacije za osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom, međutim postoje slučajevi da su neke osobe odlučile same platiti prijevod kako bi ubrzale postupak.

Agencija za znanost i visoko obrazovanje napomenula je da je nepoznavanje hrvatskog jezika glavna prepreka u postupku priznavanja/vrjednovanja jer je ovaj proces vrlo administrativne i apstraktne prirode.

U sektoru obrazovanja organizacije civilnog društva su se više puta spominjale kao pružatelji usluga ili kao organizacija koja pomaže u pristupu uslugama. Intervjuirana organizacija civilnog društva napomenula je da pomažu državljanima trećih zemalja u sljedećem:

- podrška djeci u učenju hrvatskog jezika, pisanju domaćih zadaća i pripremi za testove, uključujući podršku pri postupku upisa i drugo;
- program „Velika sestra / veliki brat“ u sklopu kojeg volonteri pružaju podršku obiteljima u komunikaciji sa školom;
- organiziranje tečajeva hrvatskog jezika za odrasle: (i.) samostalno; i (ii.) u suradnji s drugim tijelom na razini B1.

6.4.1. Prepreke i rješenja

1. TEČAJEVI HRVATSKOG JEZIKA

- Nedostatak državne potpore u učenju hrvatskog jezika:

Osobe pod međunarodnom zaštitom

„Našao sam jednog čovjeka u Ministarstvu obrazovanja (...) Rekao je da zna da je odgovoran za to, ali da nemaju novca.“

„Samo te trebaju, plaćaš porez za državu, to je to. Počevši od 22-23 % pa ondasve do 30 %. Kad ideš razgovarati s vladom, oni kažu to nije moj problem.“

„Bio sam duh u svojoj školi sve dok škola nije dobila dopuštenje da mi dodijeli učiteljicu za poduku hrvatskog jezika.“

Tražitelji azila

„Nismo imali dovoljno podrške za tečajeve jezika. Zato je to u mojim očima uvijek minus. Uvijek je nula – ne nula, nula je previše – minus minus minus minus sto. To je problem vezan uz obrazovanje.“

Ostali državljani trećih zemalja

„Kada, samo pod međunarodnom zaštitom, da imaš pristup besplatnom obrazovanju, za jezik i za maloljetnike besplatno obrazovanje od osnovne do srednje škole i onda...ali kad si pod radnom vizom, nemaš tu vrstu povlastica, sve plaćaš, od tramvaja, bilo što, sitnice, čestice, sve platiš.“

- Nedostatak financijskih sredstava za plaćanje tečajeva hrvatskog jezika;
- Nedostatak informacija (rasporedi, metode podučavanja, jezik na kojem se izvodi tečaj) o organizacijama i osobama koje drže tečajeve hrvatskog jezika;
- Mogućnosti učenja hrvatskog jezika smanjene su zbog nedostatka podrške u drugim sektorima integracije:
 - Osoba pod međunarodnom zaštitom koja želi raditi tijekom razdoblja od prve dvije godine u kojem država osigurava smještaj, najvjerojatnije će morati sudjelovati u troškovima smještaja. S obzirom da plaće u nekim slučajevima nisu dovoljne ta će osoba morati više raditi što znači da neće imati vremena i/ili novca za učenje hrvatskog jezika, dok u isto vrijeme zbog nepoznavanja hrvatskog jezika neće imati pristup bolje plaćenim poslovima.
 - Roditelji koji svoje dijete ne mogu upisati u dječji vrtić ili uključiti u drugu vrstu skrbi ne mogu pohađati tečajeve hrvatskog jezika.
 - Korištenje engleskog jezika za učenje hrvatskog jezika je teško.
 - Jezična barijera koja strancima onemogućuje da se upoznaju s procedurama i pravilima koja se primjenjuju na fakultetu i/ili integracijskim aktivnostima (npr. za program „Velika sestra veliki brat“).

Organizacija civilnog društva napomenula je i da se tečajevi hrvatskog jezika koje provodi država organiziraju (i.) sporadično, (ii.) od strane ustanova i organizacija koje nisu akreditirane za podučavanje hrvatskog jezika kao stranog jezika, iako je ta akreditacija potrebna za reguliranje npr. stalnog ili dugotrajnog boravka i (iii.) samo za početnike bez mogućnosti učenja hrvatskog jezika na razini B1, iako bi 270 nastavnih sati trebalo obuhvaćati i početne i napredne tečajeve. Usto, OCD je istaknuo da ni država ni organizacije ne nude tečajeve hrvatskog jezika na razini B2, iako je to minimalna razina znanja potrebna za pristup visokom obrazovanju. Iznimke se prave samo za pojedince i to nakon intervencije nevladinih organizacija.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja ne organizira niti financira akreditirani tečaj hrvatskog jezika za razinu B2 za osobe pod zaštitom koje žele upisati visoko obrazovanje, no u razgovoru s Sektorom za razvoj visokog obrazovanja - Upravom za visoko obrazovanje

spomenuta je mogućnost promjene takve prakse. Nejasno je kako će se to postići s obzirom na to da je raskinut međuresorski ugovor temeljem kojeg se financiralo tečajeve hrvatskog jezika (vidjeti poglavlje Migracijski kontekst u Hrvatskoj).

Organizacija civilnoga društva i državljani trećih zemalja formulirali su sljedeće preporuke za uklanjanje ili barem smanjenje te prepreke:

- Država bi trebala organizirati besplatne i akreditirane tečajeve hrvatskog jezika koji bi državljanima trećih zemalja omogućili postizanje B1 i B2 razine hrvatskog jezika bilo putem vaučera ili po bilo kojem drugom modelu;
- Trebala bi postojati mogućnost pohađanja tečaja hrvatskog jezika na materinjem jeziku osobe koja želi učiti hrvatski jezik;
- Tečaj bi trebalo organizirati u skladu s rasporedom rada / rasporedom studija osoba koje žele učiti hrvatski jezik;
- U osnovnoškolskom/srednjoškolskom obrazovanju trebao bi postojati poseban odjel za poduku hrvatskog jezika za vrijeme ljetnih praznika;
- Ministarstvo nadležno za obrazovanje i/ili sveučilišta (npr. Croaticum) trebali bi sklopiti ugovore s nevladinim organizacijama na temelju kojih bi one mogle besplatno slati ljude na akreditirane tečajeve hrvatskog jezika.

2. PRISTUP OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA

- Osobe koje navrše 18 godina više ne mogu upisati osnovnu ili srednju školu.
- Upis u osnovnu i srednju školu u biti je onemogućen onoj djeci koja nisu pohađala takvo obrazovanje u zemlji podrijetla ili djeci koja nemaju dokumente koji dokazuju da su pohađala takvo obrazovanje.
- Postupak upisa djece u školu traje predugo.
- Državljanima trećih zemalja utvrdili su da je potrebno poboljšati sljedeće u odnosu na pristup osnovnoj i srednjoj školi:
- upis u osnovnu i srednju školu trebalo bi omogućiti i odraslima, odnosno osobama koje su navršile 18 godina;
- upis u osnovnu i srednju školu u biti je onemogućen onoj djeci koja nisu pohađala takvo obrazovanje u zemlji podrijetla ili djeci koja nemaju dokumente koji dokazuju da su pohađala takvo obrazovanje.

Nevladina organizacija navela je i specifične izazove u pogledu upisa djece državljana trećih zemalja u osnovnu i srednju školu:

- Umjesto da se djeci dopusti da se upišu u razred u skladu s dokumentiranim obrazovnim kvalifikacijama, djeca se podvrgavaju nestandardiziranim testovima koje provode škole kako bi se ocijenilo njihovo znanje i na temelju tih rezultata ih škole upisuju u određeni razred, koji je ponekad 2-3 razreda niže od kronološke dobi djeteta što uzrokuje probleme u motivaciji i teškoće u ostvarivanju društvenih kontakata s vršnjacima.
- Djeca bez dokumenata ne mogu se upisati u osnovnu i srednju školu, što znači da djeca čiji boravak nije reguliran ne mogu pohađati školu, a djeca koja su u procesu spajanja obitelji moraju čekati rješenje o privremenom boravku u Hrvatskoj prije upisa, što je jako dugo razdoblje.
- Djeca starija od 15 godina ne mogu se upisati u osnovnu školu, a ako žele steći osnovnoškolsko obrazovanje, moraju se upisati u ustanove koje nude obrazovne programe za odrasle.
- Ustanove koje nude obrazovne programe za odrasle rijetko provode osnovno obrazovanje nižih razreda jer nema dovoljno kandidata za te programe, te takve programe provode samo kada se prijavi dovoljan broj kandidata.
- Prema programu besplatnog osnovnog obrazovanja, ministarstvo nadležno za obrazovanje odbija plaćati ili često ne plaća ustanovama koje nude obrazovne programe za odrasle, što uzrokuje opstrukciju tekuće nastave u sklopu osnovnog obrazovanja ili čak otkazivanje nastave na kraju školske godine.

3. VISOKO OBRAZOVANJE I STUDENTSKI STANDARD

- Studenti migranti nemaju isti opseg prava kao studenti hrvatski državljani u pogledu pristupa subvencioniranim studentskim domovima, subvencioniranoj prehrani i drugim pogodnostima. Državljanima trećih zemalja predlažu da studenti migranti uživaju barem jednak opseg prava kao studenti hrvatski državljani.

Usto, državljani trećih zemalja smatraju da:

- sveučilišni profesori, kao i profesori nižih razina obrazovanja trebaju imati pravo na bonuse ako nastavu izvode na engleskom jeziku;
- ne bi trebalo odvajati hrvatske i strane studentske programe jer bi se time omogućila lakša integracija u društvo.

OCD naglašava i da je pristup visokom obrazovanju osobama pod međunarodnom zaštitom ograničen zbog algoritma informacijskog sustava (PostaniStudent, Studomat) koji sve osobe bez hrvatskog državljanstva svrstava u kategoriju „stranaca“ koji imaju manje mogućnosti upisa studijskih programa.

Osim toga, OCD je napomenuo da je bilo slučajeva da fakulteti traže od osoba pod zaštitom da plate školarinu zbog čega su osobe platile školarinu, iako bi osobe pod zaštitom trebale uživati ista prava kao i hrvatski državljani, uključujući i pravo na besplatno visoko obrazovanje u skladu sa zakonom.

Suprotno navedenom, Ministarstvo znanosti i obrazovanja smatra da studenti koji „redovno“ studiraju ostvaruju prava iz studentskog standarda, odnosno subvencionirano stanovanje, subvencioniranu prehranu, prijevoz za studente s invaliditetom, državne stipendije i zapošljavanje preko Student servisa.

4. NEMA DRŽAVNIH MJERA INTEGRACIJE ZA STRANCE KOJI NISU POD MEĐUNARODNOM ILI PRIVREMENOM ZAŠTITOM

- Ne postoji nikakva podrška od vlade za integraciju stranaca s radnom dozvolom.

5. KOMUNIKACIJA S VLASTIMA/JAVNIM TIJELIMA

- Službenici i osobe koje rade za vlasti/javna tijela ne govore engleski i/ili nisu educirani za rad na pitanjima koja uključuju izbjeglice. To je i organizacija civilnog društva prepoznala kao prepreku uz dodatnu napomenu da unutar ministarstva nadležnog za obrazovanje ne postoji jedna osoba koja je zadužena za osobe pod zaštitom i tražitelje azila, što znatno otežava komunikaciju s tim ministarstvom. Kako bi se omogućila lakša komunikacija i protok informacija ministarstvo nadležno za obrazovanje, kao i gradski ured nadležan za obrazovanje, trebali bi imenovati konkretnu osobu za kontakt koja bi davala informacije i smjernice u pogledu pristupa uslugama obrazovanja.

Državljanima trećih zemalja i organizacija civilnog društva predložili su da država organizira edukacije, seminare, radionice za djelatnike u javnim tijelima kako bi stekli i razvili vještine rada na poslovima koji uključuju osobe migrantskog podrijetla te razvili svijest o stranim kulturama i kako pristupiti ljudima koji su u stranoj zemlji među osobljem koje radi u institucijama (osobito za zdravstvo i stanovanje).

Nevladina organizacija utvrdila je i da nastavnici nisu dovoljno educirani o potrebama migranata zbog nedostatka podrške i informacija od ministarstva nadležnog za obrazovanje. Kao rješenje predložili su preuzimanje primjera dobre prakse vidljivih u obrazovanju djece raseljene zbog rata u Ukrajini (informacije o pravima osoba pod međunarodnom i privremenom zaštitom, školski materijali i priručnici o metodologiji rada s djecom koja govore strani jezik) i u školama u koje je upisana većina djece iz prihvatnih centara.

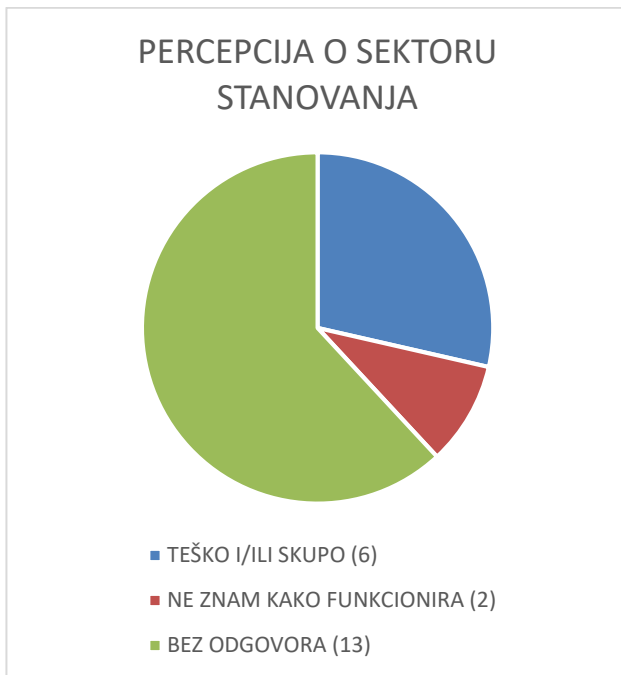

Organizacija civilnoga društva utvrdila je i dodatne prepreke u pogledu strukovnog osposobljavanja:

- ne postoji državna potpora za strukovno osposobljavanje niti za mogućnost strukovne prekvalifikacije. Takva potpora postoji samo ako je planirana u sklopu projekta za koji je nevladina organizacija dobila sredstva;
- strukovno osposobljavanje, kao i mogućnost strukovne prekvalifikacije su preskupi;
- ako postoje projekti za strukovnu prekvalifikaciju onda se to obično radi samo za prekvalifikaciju u deficitarna zanimanja (pomoćni kuhar ili slično).

OCD je predložio rješenje u obliku sustava vaučera u sklopu kojeg bi država davala novčane vaučere koje bi državljani trećih zemalja mogli koristiti u ustanovama koje provode strukovno osposobljavanje.

6.5. Sektor stanovanja

6.5.1. Prepreke i rješenja

1. SMJEŠTAJ ZA STUDENTE (vidjeti poglavlje „Sektor Obrazovanja“)
2. TRŽIŠTE NEKRETNINA ZA NAJAM
 - Stanovi u Zagrebu su skupi.
 - Stranci, a posebice osobe pod međunarodnom zaštitom, diskriminirani su na tržištu.

Organizacija civilnog društva posebno je napomenula da je bilo slučajeva odbijanja davanja stana u najam samo zato što su državljani trećih zemalja druge etničke pripadnosti ili rase.

- Poteškoće u pronalasku stana ako osoba ima ljubimce ili ako stan traži samac.

OCD navodi i sljedeće prepreke:

- teško je ili nemoguće unajmiti stan ako (i.) državljanin trećih zemalja nije zaposlen ili (ii.) u slučaju velikih obitelji s niskim primanjima;
- vlasnici stanova ne žele prijaviti boravište osobe zbog informacije da je za takvu prijavu potreban ugovor (iako on u praksi nije potreban) te zbog izbjegavanja plaćanja poreza;

- Prepreka za tražitelje azila je rutinska provjera MUP-a i potencijalni problemi zbog toga što se osobe ne nalaze na prijavljenoj adresi;
- iznos stanarine naveden u ugovoru obično ne odgovara stvarnom iznosu stanarine koji plaćaju državljani trećih zemalja, što onda dovodi do toga da u slučaju da osoba dobije otkaz, zahtjev za socijalnu pomoć u obliku naknade stanarine bude odobren u iznosu koji je naveden u ugovoru.

3. DVOGODIŠNJI SMJEŠTAJ KOJI DRŽAVA OSIGURAVA ZA OSOBE POD MEĐUNARODNOM ZAŠTITOM

- Ograničen je broj stanova u Zagrebu koji se osiguravaju u okviru sheme dvogodišnjeg smještaja koji država osigurava osobama pod međunarodnom zaštitom.
- U procesu dodjele stana ne uzimaju se u obzir osobni uvjeti. Primjerice, ako osoba ima posao u Zagrebu ili je sudjelovala u drugim aktivnostima u Zagrebu, ona neće nužno dobiti stan u tom gradu.
- Ako osoba radi i prima plaću, tada mora sudjelovati u pokrivanju troškova smještaja, što obično znači da se gotovo cijela plaća troši na stanarinu.

OCD je objasnio da u slučaju da osoba počne raditi i prima više od 2.500 kuna kao samačko kućanstvo ili 1.500 kuna kao dio obiteljskog kućanstva ona mora sudjelovati u pokrivanju troškova smještaja, što u praksi potiče ljude da ne rade jer ako ne rade onda mogu dobiti i socijalnu pomoć u obliku zajamčene minimalne naknade.

OCD je utvrdio i dodatne prepreke i probleme u vezi s ovom shemom:

- čekanje na ostvarivanje takvog smještaja je 2-3 mjeseca, a ponekad i duže;
- nemogućnost odabira grada u kojem će se smještaj nalaziti, što ponovno uzrokuje prisilno interno raseljavanje bez obzira na mjesto rada (slučaj prekida radnog odnosa zbog dobivanja smještaja u Sisku i nepostojanja besplatne karte za vlak od Siska do Zagreba plus obveza sudjelovanja u troškovima);
- prvi postupak izdavanja osobne iskaznice za azilante ili osobe pod supsidijarnom zaštitom je besplatan, ali je na njoj navedena adresa prihvatilišta, tako da je nakon dobivanja smještaja potrebno izvaditi novu iskaznicu koja košta 370 kn po osobi, što odgađa i druge procese integracije.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje ovu shemu smatra dobrom jer ne vidi prostora za napredak na ovom području.

4. OCD je utvrdio i dodatne izazove u pogledu kvalitete smještaja u prihvatilištima za osobe koje traže međunarodnu zaštitu:

- ako je u prihvatilištima popunjen kapacitet (500-600 ljudi) tada će peteročlana ili šesteročlana obitelj dobiti četverokreventnu sobu, međutim ako prihvatilište nije popunjeno takva će obitelj dobiti dvije sobe;
- električni uređaji poput hladnjaka, štednjaka ili grijača su zabranjeni, a istovremeno na raspolaganju nema zajedničkih uređaja. Međutim, na svakom katu postoji zajednička kuhinja (što nije dovoljno i dovodi do stalne zauzetosti kuhinje);
- obroci u kantini nisu prilagođeni potrebama osoba i obično su nekvalitetni;
- u ovom smještaju nisu zadovoljeni minimalni humanitarni standardi.

Državljanima trećih zemalja nisu formulirali niti predložili rješenje u vezi sa sektorom stanovanja, dok je OCD istaknuo sljedeće:

- vlasnike stambenih jedinica trebalo bi educirati o ovom pitanju;
- pružatelji usluga trebali bi pružati sustavnu podršku državljanima trećih zemalja u pronalaženju smještaja. Specifična prepreka koju je utvrdio OCD jest to što su volonteri često manje motivirani za rad u ovom sektoru.

7. Zaključak

Provedena procjena potreba, uključujući i ovo izvješće, dio je projekta ASAP čiji je glavni cilj pružiti potporu lokalnim pružateljima usluga i organizacijama civilnoga društva u šest europskih zemalja (Austrija, Hrvatska, Grčka, Italija, Rumunjska i Španjolska) u provedbi učinkovitih i ponovljivih praksi kojima se odgovara na potrebe državljana trećih zemalja u sektorima zapošljavanja, stanovanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite.

Najzahtjevniji dio istraživanja bio je utvrditi i analizirati različite kategorije potreba, prepreka i rješenja koje proizlaze iz različitih statusa državljana trećih zemalja uključenih u istraživanje jer su potrebe i prepreke usko povezane s njihovim statusima i načinom na koji su regulirali ili nisu regulirali svoj boravak u Hrvatskoj. Slična istraživanja o potrebama državljana trećih zemalja u Hrvatskoj već su provedena u prošlosti (vidjeti poglavlje Migracijski kontekst u Hrvatskoj) i iako rezultati tih istraživanja odgovaraju rezultatima ove procjene potreba, važno je napomenuti da većinu potreba državljana trećih zemalja lokalni pružatelji usluga još uvijek nisu zadovoljili.

Unatoč brojnim istraživanjima i različitim projektnim aktivnostima koje se tiču državljana trećih zemalja, bilo je iznenađujuće vidjeti da su uključeni državljani trećih zemalja bili vrlo spremni sudjelovati u ovom istraživanju i izraziti svoje potrebe, frustracije, izazove i probleme koji ukazuju na to da je jedna od potencijalnih prepreka njihovoj integraciji u Hrvatskoj i nedostatak prostora i foruma na kojima mogu slobodno i bez osude izraziti svoja razmišljanja i raspravljati o preprekama njihovoj integraciji.

Na temelju provedene procjene potreba uočeno je da je jedna od najizraženijih potreba državljana trećih zemalja ta da nauče hrvatski jezik, dok ujedno jezična barijera ostaje najveća prepreka u sva četiri sektora (zapošljavanje, zdravstvo, obrazovanje i stanovanje) koju su utvrdili svi dionici ovog istraživanja. Još jedna međusektorska prepreka koju su uočili državljani trećih zemalja, a potvrdila organizacija civilnog društva, jest da osobe koje rade za javna tijela ne govore engleski i/ili nisu educirane za rad na poslovima koji uključuju strance.

Stoga je na temelju procjene potreba utvrđeno da je za integraciju državljana trećih zemalja nužno da država organizira i osmisli tečajeve hrvatskog jezika tako da se svakoj osobi koja duže vrijeme boravi u Hrvatskoj omogući da nauči jezik do razine koja omogućuje uspješnu integraciju i pristup osnovnim uslugama u hrvatskom društvu. Usto, država bi trebala organizirati edukacije, seminare, radionice za djelatnike u javnim tijelima kako bi stekli i razvili vještine rada na poslovima koji uključuju osobe migrantskog podrijetla te razvili svijest o stranim kulturama i o tome kako pristupati državljanima trećih zemalja.

8. Reference

¹¹ Helena Popović, Kruno Kardov i Drago Župarić-Iljić, Medijske reprezentacije migracija: Diskurzivne konstrukcije migranata, izbjeglica i tražitelja azila u hrvatskim medijima, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, 2022., str. 19.

²T-portal, članak „MUP za zapošljavanje stranaca dao 86.000 dozvola, u Hrvatskoj radi gotovo 8000 Nepalaca“, <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/mup-za-zaposljavanje-stranaca-dao-86-000-dozvola-u-hrvatskoj-radi-gotovo-8000-nepalaca-foto-20221009>, pristup: 10. listopada 2022.

³ EUROSTAT, Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM/default/table?lang=en&category=migr.migr_asy.migr_asytp, pristup: 10. listopada 2022.

⁴ MUP, Statistički pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj zaključno do 30.06.2022., https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stranci/2022/medjunarodna%20zastita%20do%2030_6.pdf, pristup: 10. listopada 2022.

⁵ Zakon o strancima (NN 133/2022)

⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Statistika usluga Test tržišta rada i Radne dozvole, <https://www.hzz.hr/statistika/statistika-usluga-test-trzista-rada-i-radne-dozvole/>, pristup: 10. listopada 2022.

⁷ Godišnje izvješće o migracijama i azilu za 2020. godinu, Nacionalno izvješće (2. dio), str. 56., <https://emn.gov.hr/UserDocsImages/ARM%202020/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20migracijama%20i%20azilu%20za%20RH%20za%202020.%20godinu.pdf>

⁸ Članak 61. stavak 1. , Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

⁹ N1, članak “Na tržištu nekretnina u Hrvatskoj javlja se “Dubai efekt, evo o čemu se radi” <https://n1info.hr/biznis/porasle-cijene-najma-stanova-u-studentskim-gradovima-u-hrvatskoj/>, pristup: 10. listopada 2022.

¹⁰ MUP, <https://mup.gov.hr/vijesti/pocetak-radova-na-uredjenju-prihvatalista-za-trazitelje-medjunarodne-zastite-u-kutini/287263>, pristup: 10. listopada 2022.

¹¹ Članak 67. stavak 1. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

¹² Članak 90. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

¹³ Članak 12. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 80/13, 15/18, 26/21, 46/22

¹⁴ Članci 58. i 70. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

¹⁵ Članak 21. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj NN 80/13, 15/18, 26/21, 46/22

¹⁶ Članak 57. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

¹⁷ Članak 24. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj NN 80/13, 15/18, 26/21, 46/22

¹⁸ Sandra Mateus, Paulo Santos, Cristina Santinho, Ana Raquel Matias, Teresa Seabra, Filipa Pinho & Adam Al Alou (CIES, ISCTE-IUL, Portugal), PANDPAS SOCIAL SURVEY REPORT, 2019.,

https://www.cms.hr/system/article_document/doc/642/PANDPAS_SOCIAL_SURVEY_REPORT.pdf

¹⁹ Dean Ajduković, Dinka Čorkalo Biruški, Margareta Gregurović, Jelena Matić Bojić, Drago Župarić-Iljić, Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica, 2022.,

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izazovi%20integracije%20izbjeglica%20u%20hrvatsko%20dru%C5%A1tvo.pdf>